

ПЛЕНУМ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ
П О С Т А Н О В А

№ 12 від 24.12.99

м.Київ

vd991224 vn12

Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України

Узагальнення практики розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України, свідчить про неоднаковий підхід судів до визначення умов, за яких рішення іноземних судів підлягають визнанню і примусовому виконанню в Україні, та наявність помилок при розгляді клопотань про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на її території.

У зв'язку з необхідністю забезпечити однакове вирішення зазначених питань і неухильне додержання при цьому положень нормативно-правових актів, які їх регулюють, Пленум Верховного Суду України **П О С Т А Н О В Л Я Є** дати судам такі роз'яснення:

1. Розгляд судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів є особливою формою взаємної правової допомоги, яка надається Україною та іншими державами-учасницями відповідних міжнародних договорів.

При їх вирішенні суди повинні виходити з положень ст.84 Закону від 21 квітня 1999 р. "Про виконавче провадження" (606-14), статей 35, 36 Закону від 24 лютого 1994 р. "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12) і відповідних міжнародних договорів України, що передбачають порядок визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів, і враховувати, що згідно зі ст.9 Конституції України (254к/96-ВР) міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, входять до національного законодавства України та що

відповідно до Закону від 10 грудня 1991 р. "Про дію міжнародних договорів на території України" (1953-12) такі договори застосовуються в Україні в порядку, передбаченому для норм цього законодавства.

При цьому належить виходити також із загальних правил про те, що міжнародні договори про правову допомогу поширюються лише на суб'єкти держав-учасниць та що за наявності між учасниками багатосторонніх договорів ще й договорів двосторонніх або спеціальних угод з питань правової допомоги мають застосовуватися відповідні норми тих договорів і угод, що набрали чинності пізніше.

З питань визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів, не врегульованих законодавством України, згідно з Постановою Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. "Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР" (1545-12) застосовуються у встановлених нею межах відповідні положення Указу Президії Верховної Ради СРСР від 21 червня 1988 р. "Про визнання і виконання в СРСР рішень іноземних судів та арбітражів" (далі - Указ).

Своєчасне і правильне вирішення зазначених клопотань сприяє підвищенню міжнародного авторитету України.

2. Згідно зі ст.2 Указу компетентними судами України по розгляду клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів є обласні, Київський і Севастопольський міські суди та Верховний суд Автономної Республіки Крим за місцем проживання (перебування) боржника, а якщо останній такого в Україні не має, - за місцем знаходження його майна.

Клопотання про скасування рішення (постанови), постановленого в порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України, також розглядаються судами цього рівня за місцем проведення арбітражу (статті 6, 16, 34 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж").

Якщо рішення іноземного суду (арбітражу), на виконання якого в Україні було дано дозвіл компетентним судом, не повністю виконано і повернено стягувачу (через вибуття боржника за межі України тощо), у разі звернення стягувача за продовженням його виконання останнє провадиться згідно з раніше даним дозволом.

У тому разі, коли рішення іноземного суду (арбітражу) постановлено щодо кількох боржників, частина яких не проживає (не перебуває) в Україні і не має на її території майна, суд розглядає питання про визнання й виконання цього рішення лише щодо боржників, які проживають (перебувають) на території України або мають там майно.

Безоплатно для заявника і боржника провадиться лише розгляд

компетентним судом України клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду та арбітражу. При дачі таким судом дозволу на примусове виконання рішення на території України воно здійснюється за відповідними правилами Закону "Про виконавче провадження", в тому числі щодо відшкодування судових витрат на проведення виконавчих дій.

3. Суди повинні з'ясувати наявність міжнародних договорів про взаємне надання правової допомоги між Україною і державою, про визнання й виконання рішення суду чи арбітражу якої надійшло клопотання. У даний час є чинними, зокрема, такі міжнародні договори з цього питання, які уклала Україна або до яких вона приєдналась:

а) Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, укладена державами-членами Співдружності Незалежних Держав у м.Мінську 22 січня 1993 р. (далі - мінська Конвенція) (997_009). Крім України учасницями цієї Конвенції є республіки Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Казахстан, Молдова, Таджикистан, Туркменистан, Узбекистан, Грузія, Киргизька Республіка та Російська Федерація. Конвенцію ратифіковано Верховною Радою України із застереженням, що Україна бере на себе зобов'язання визнавати й виконувати рішення, постановлені на територіях держав-учасниць Конвенції за винятком визнання і виконання виконавчих написів та нотаріальних актів щодо грошових зобов'язань;

б) Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, підписана урядами держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у м. Києві 20 березня 1992 р. (далі - київська Угода) (997_076). До учасниць даної Угоди належать республіки Білорусь, Вірменія, Таджикистан, Казахстан, Туркменистан, Узбекистан, Киргизька Республіка, Російська Федерація та Україна;

в) Конвенція про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень, укладена у м.Нью-Йорку в 1958 р. (далі - нью-йоркська Конвенція) (995_070). Відповідно до ст.2 цієї Конвенції термін "арбітражне рішення" включає як рішення, постановлені арбітрами, призначеними в кожній окремій справі, так і рішення, постановлені постійними арбітражними органами, до яких звернулися сторони. Сторонами у таких справах можуть бути і фізичні, і юридичні особи. Учасницями цієї Конвенції є значна частина держав світу, в тому числі Україна. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 22 серпня 1960 р. про ратифікацію Конвенції визначено, що Україна застосовуватиме її положення щодо арбітражних рішень, постановлених на території держав, які не є учасницями Конвенції, лише на умовах взаємності. При виникненні у зазначених випадках

спору щодо наявності взаємності питання слід з'ясувати через Міністерство закордонних справ України. Згідно зі ст.15 Закону "Про міжнародні договори України" (3767-12) зазначене міністерство на вимогу органів, що застосовують міжнародні договори України, повинно надати офіційну інформацію з питань, що виникають у зв'язку з виконанням міжнародного договору України;

г) Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж, підписана в м.Женеві 21 квітня 1961 р., ратифікована Верховною Радою УРСР 25 січня 1963 р. (далі - Європейська конвенція) (995_069), якою передбачено деякі особливості проведення арбітражу порівняно з положеннями нью-йоркської Конвенції;

д) двосторонні договори України:

- про правову допомогу та правові відносини в цивільних і кримінальних справах:

з Республікою Грузія (підписано 9 січня 1995 р., ратифіковано Україною 22 листопада 1995 р. (268_542). В розумінні цього Договору цивільними визнаються також сімейні справи;

з Естонською Республікою (підписано 15 лютого 1995 р., ратифіковано Україною 22 листопада 1995 р. (233_659). Згідно з цим Договором цивільними вважаються також сімейні справи;

з Республікою Молдова (підписано 13 грудня 1993 р., ратифіковано Україною 10 листопада 1994 р. (498_604). Вжите в цьому Договорі поняття "цивільні справи" охоплює також сімейні і трудові справи;

з Республікою Польща (підписано 24 травня 1993 р., ратифіковано Україною 4 лютого 1994 р. (616_174). Під цивільними в цьому Договорі розуміються також сімейні і трудові справи;

з Китайською Народною Республікою (підписано 31 жовтня 1992 р., ратифіковано Україною 5 лютого 1993 р. (156_014). За цим Договором термін "цивільні справи" включає також торгові, господарські, шлюбно-сімейні і трудові справи;

- про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах із Литовською Республікою (підписано 7 липня 1993 р., ратифіковано Україною 17 грудня 1993 р. (440_002);

- про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах із Латвійською Республікою (підписано 23 травня 1995 р., ратифіковано Україною 22 листопада 1995 р. (428_627);

- про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах із Монголією (підписано 27 червня 1995 р., ратифіковано Україною 1 листопада 1996 р. (496_001), згідно з яким термін "цивільні справи" охоплює також торгові, господарські, сімейні та трудові справи;

- про правову допомогу та правові відносини в цивільних і сімейних справах із Республікою Узбекистан (підписано 19 лютого 1998 р., ратифіковано Україною 5 листопада 1998 р. (860_013);

е) згідно із Законом від 12 вересня 1991 р. "Про правонаступництво України" (1543-12) (ст.7) нотами України, надісланими в січні 1994 р. до посольств іноземних держав, з якими у СРСР були двосторонні договори про правову допомогу, про застосування цих договорів щодо України, поки обидві сторони не домовляться про інше, а також відповідно до Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів від 23 серпня 1978 р. (995_185), яка набула чинності для України 6 листопада 1996 р. і передбачає, що двосторонній міжнародний договір, який у момент правонаступництва держав був чинним щодо території, що є об'єктом правонаступництва, вважається чинним між новою незалежною державою та іншою державою-учасницею, коли вони чітко про це домовились або внаслідок їх поведінки вони повинні вважатись такими, що висловили зазначену домовленість, в Україні застосовуються положення таких міжнародних угод СРСР:

- Договору між СРСР та Народною Республікою Албанія про надання правової допомоги в цивільних, шлюбно-сімейних та кримінальних справах від 30 червня 1958 р. (008_002);

- Договору між СРСР та Алжирською Народною Демократичною Республікою про взаємне надання правової допомоги від 23 лютого 1982 р. (012_002);

- Договору між СРСР та Народною Республікою Болгарія про надання правової допомоги в цивільних, сімейних і кримінальних справах від 19 лютого 1975 р. (100_013);

- Договору між СРСР та Угорською Народною Республікою про надання правової допомоги в цивільних, сімейних та кримінальних справах від 15 липня 1958 р., а також Протоколу від 15 липня 1958 р. про внесення змін і доповнень до цього Договору (348_008);

- Договору між СРСР та Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу в цивільних, сімейних і кримінальних справах від 10 грудня 1981 р.;

- Договору між СРСР та Грецькою Республікою про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 21 травня 1981 р.;

- Договору про взаємне надання правової допомоги між СРСР та Іракською Республікою від 22 червня 1973 р. (368_001);

- Договору між СРСР та Народною Демократичною Республікою Йемен про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 6 грудня 1985 р.;

- Договору між СРСР та Республікою Кіпр про правову допомогу в цивільних та кримінальних справах від 19 січня 1984 р. (196_002);

- Договору між СРСР та Кореїською Народно-Демократичною Республікою про надання правової допомоги в цивільних, сімейних та кримінальних справах від 16 грудня 1957 р. (408_650);

- Договору між СРСР та Республікою Куба про правову допомогу в цивільних, сімейних і кримінальних справах від 28 листопада 1984 р.;

- Договору між СРСР та Румунською Народною Республікою про надання правової допомоги в цивільних, сімейних та кримінальних справах від 3 квітня 1958 р. (642_012);

- Договору між СРСР та Туніською Республікою про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 26 червня 1984 р.;

- Договору між СРСР та Фінляндською Республікою про правовий захист та правову допомогу в цивільних, сімейних та кримінальних справах від 11 серпня 1978 р. (246_008);

- Договору між СРСР та Федеративною Народною Республікою Югославія про правову допомогу в цивільних, сімейних та кримінальних справах від 24 лютого 1962 р. (891_001);

- Конвенції між СРСР та Італійською Республікою про правову допомогу в цивільних справах від 25 січня 1979 р. (380_100);

є) у зв'язку з офіційним оформленням правонаступництва України для неї залишається чинною Конвенція з питань цивільного процесу, що була укладена в Гаазі 1 березня 1954 р. і набула чинності для СРСР з 26 липня 1967 р. (далі - гаазька Конвенція) (995_083).

Клопотання про визнання й виконання арбітражного рішення (рішення третейського суду), постановленого на території держави-Договірної Сторони, відповідно до київської Угоди вирішується компетентним судом іншої Договірної Сторони за правилами цієї Угоди. Наявність у клопотанні посилань на нью-йоркську або Європейську конвенцію сама по собі не може бути підставою для відмови в його задоволенні.

4. Оскільки згідно зі ст. 84 Закону "Про виконавче провадження" (606-14) рішення іноземних судів (арбітражів) визнаються й виконуються в Україні за наявності відповідного міжнародного договору (конвенції, угоди) за її участю, то в разі, коли держава, про виконання рішення суду чи арбітражу якої надійшло клопотання, не є учасницею такого договору, суди України не розглядають цього клопотання і відмовляють у його прийнятті на підставі п.1 ст.136 Цивільного процесуального кодексу (1502-06) (далі - ЦПК), а якщо справу було заведено, - закривають провадження в ній на підставі п.1 ст.227 цього Кодексу, крім випадків, коли арбітражні рішення відповідно до застережень України до нью-йоркської Конвенції виконуються на умовах взаємності.

Разом з тим для вирішення питання про визнання й виконання рішення не має правового значення, чи була особа, щодо якої постановлено рішення судом (арбітражем) Договірної Сторони міжнародного договору, громадянином цієї держави, якщо інше не випливає з даного договору.

5. Клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів в Україні подаються в порядку, визначеному відповідним міжнародним договором.

Згідно зі ст.53 мінської Конвенції воно подається в компетентний суд Договірної Сторони, де рішення підлягає виконанню, або ж у суд, що постановив рішення у справі по першій інстанції, який надсилає його компетентному суду. Такий самий порядок подачі клопотань передбачено договорами України з республіками Молдова, Узбекистан, Польща.

За договорами України з Республікою Грузія, Литовською, Естонською, Латвійською республіками клопотання про дозвіл на виконання рішення подається до суду, що розглядав справу по першій інстанції, а той надсилає його до суду, компетентного постановити за ним рішення.

Договорами між Україною і Китайською Народною Республікою, Україною та Монголією визначено, що клопотання про визнання й виконання судового рішення подається заявником до суду, який постановив це рішення, і пересилається останнім до суду іншої Договірної Сторони через її центральні установи (у даному разі - через Верховні Суди). Якщо ж заявник проживає або перебуває на території Договірної Сторони, де рішення підлягає виконанню, клопотання може бути подано і безпосередньо до суду цієї Сторони.

Відповідно до київської Угоди господарючі суб'єкти кожної з держав-учасниць можуть звертатись із клопотанням про виконання рішення загального, арбітражного (господарського) чи третейського суду однієї з них безпосередньо до компетентного суду іншої, на території якої це рішення підлягає виконанню.

Через Міністерство юстиції України зазначені клопотання пересилаються в тому разі, коли такий порядок їх подання встановлено міжнародним договором, на підставі якого в даному випадку провадяться визнання й виконання рішення. У випадку, коли міжнародним договором передбачено, що відповідний іноземний суд має пересилати клопотання компетентному суду України через центральні органи, цим органом є Міністерство юстиції, якщо це прямо передбачено міжнародним договором. Якщо ж такої прямої вказівки в міжнародному договорі немає, таким центральним органом є Верховний Суд України, який за ст.125 Конституції України (254к/96-ВР) є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції.

Із додержанням усіх наведених вище вимог щодо порядку подачі, форми і змісту клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів мають подаватись і клопотання про визнання й виконання рішень судів та арбітражів України на території держави - іншої Договірної Сторони.

У випадках, коли клопотання, яке згідно з установленим порядком обов'язково має подаватись лише через суд (арбітраж), що постановив рішення, або через відповідний центральний орган Договірної Сторони, подано безпосередньо компетентному суду України, останній відмовляє в його прийнятті на підставі п.1 ст.136 ЦПК (1502-06), оскільки за таких умов воно не може бути предметом судового розгляду. Разом з тим якщо клопотання, з яким сторона у справі мала право звернутися безпосередньо до компетентного суду України, направлено зазначеному суду через центральний чи інший орган Договірної Сторони, це не є перешкодою для розгляду даного клопотання.

6. У порядку, передбаченому статтями 35, 36 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12) і нью-йоркською Конвенцією (995_070), розглядаються клопотання про визнання й виконання рішень комерційного арбітражу, що провадяться за арбітражною угодою сторін (третейського суду), а не органів судової системи держави, до відання яких законодавством останньої віднесено розгляд господарських та інших комерційних спорів (господарських, арбітражних судів тощо).

Зокрема, нью-йоркською Конвенцією визначено, що вона застосовується щодо визнання й виконання арбітражних рішень, постановлених на території іншої держави, ніж держава, де запитуються їх визнання й виконання, за спорами, сторонами в яких можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Вона застосовується також щодо арбітражних рішень, які не вважаються внутрішніми рішеннями у тій державі, де запитуються їх визнання й виконання. Йдеться про арбітражні рішення, постановлені як арбітрами, призначеними в кожній конкретній справі, так і постійними арбітражними органами, до яких сторони звернулись (ст.1) відповідно до їх письмової угоди про зобов'язання передавати в арбітраж усі або які-небудь спори, що виникли або можуть виникати між ними у зв'язку з будь-якими конкретними договірними чи іншими правовідносинами, об'єкт яких може бути предметом арбітражного розгляду (ст.2).

7. При вирішенні питання про прийняття до розгляду клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду (арбітражу) судам відповідно до вимог ст.137 ЦПК (1502-06) необхідно перевіряти, чи відповідають їх форма та зміст і додані до них документи вимогам певного міжнародного договору та Указу. Таке клопотання

повинно мати письмову форму і містити:

а) найменування стягувача, а також його представника (якщо клопотання подається останнім), вказівку про місце їх проживання, а якщо стягувач є юридичною особою, - про її місцезнаходження;

б) найменування боржника і вказівку про місце його проживання, а якщо він є юридичною особою, - про її місцезнаходження (місцезнаходження майна боржника на території України, якщо місцем його проживання чи перебування не є Україна);

в) прохання стягувача про дозвіл на примусове виконання, а в тому разі, коли раніше рішення вже виконувалось, - вказівку на те, в якій частині або з якого часу потрібне його виконання.

До клопотання мають бути додані всі документи, передбачені відповідним міжнародним договором, зокрема:

- рішення іноземного суду або його засвідчена копія та офіційний документ про те, що рішення набрало законної сили і підлягає виконанню, або про те, що воно підлягає виконанню до набрання законної сили (якщо цього не видно з самого рішення), а також належно засвідчені оригінал арбітражного рішення або його копія, а якщо цього вимагає відповідний міжнародний договір, - і офіційний документ про те, що воно набрало законної сили;

- документ, із якого видно, що сторона, проти якої постановлено рішення і яка не брала участі у процесі, була в належному порядку і своєчасно викликана в суд, а в разі її процесуальної недієздатності була належним чином представлена (мала уповноваженого представника). Виклик у судове засідання може підтверджуватись оригіналом або засвідченою копією документа, за допомогою якого мав здійснюватися виклик згідно з міжнародним договором або законодавством держави, де розглядалася справа;

- документ, що підтверджує часткове виконання рішення на час його пересилання, а згідно з київською Угодою - ще й виконавчий документ;

- за договором із Республікою Узбекистан - ще й документ, що підтверджує угоду сторін щодо справ договірної підсудності.

Відповідно до мінської Конвенції клопотання і додані до нього документи надсилаються разом із засвідченим їх перекладом мовою запитуваної Договірної Сторони або російською мовою.

Такі самі в основному вимоги щодо додатків до клопотань та перекладу тих і інших передбачають і чинні двосторонні міжнародні договори України. Однак у деяких із них є уточнення.

Так, за договором із Монголією, республіками Молдова і Польща до клопотання додається засвідчений переклад останнього, а також доданих документів мовою тієї сторони, на території якої рішення має бути визнано й виконано.

Договором з Китайською Народною Республікою визначено, що до

клопотання додається засвідчена судом копія судового рішення і що клопотання й додані до нього документи мають бути перекладені й державною мовою запитуваної сторони або англійською мовою.

Згідно із договорами з республіками Грузія, Узбекистан, Естонською, Латвійською, Литовською республіками до клопотання додаються засвідчені судом копії рішення, і саме воно й додані до нього документи мають бути подані й у перекладі державною мовою його виконавця або російською мовою. При цьому за договором з Естонською Республікою переклад засвідчується офіційним перекладачем, або нотаріусом, або посадовою особою Договірної Сторони, яка запитує, а за договорами з Республікою Грузія, Латвійською і Литовською республіками він може засвідчуватися також дипломатичним представництвом чи консульською установою цієї Договірної Сторони.

Згідно з нью-йоркською Конвенцією до клопотання про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень повинні бути додані належно засвідчені оригінал чи копія письмової угоди, за якою сторони зобов'язались передавати в арбітраж усі або які-небудь спори, що виникали чи можуть виникнути між ними у зв'язку з певним договором або іншими правовідносинами, об'єкт яких може бути предметом арбітражного розгляду (термін "письмова угода" включає арбітражне застереження в договорі чи арбітражну угоду, що підписана сторонами або міститься в листах чи телеграмах, якими вони обмінялися). Якщо арбітражне рішення або зазначена угода викладені не офіційною мовою тієї держави, в якій запитуються визнання й виконання цього рішення, подається також переклад названих документів мовою даної держави. Переклад засвідчується офіційним чи присяжним перекладачем або дипломатичною чи консульською установою.

Сторона, що порушує клопотання про виконання арбітражного рішення на підставі ст.35 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж", повинна подати оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення або засвідчену копію останнього, а також оригінал або належним чином засвідчену копію арбітражної угоди. Згідно зі ст.7 цього Закону остання вважається укладеною в письмовій формі, якщо міститься в документі, підписаному сторонами, або укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу чи з використанням інших засобів електрозв'язку, що забезпечують фіксацію такої угоди, або шляхом обміну позовною заявою та відзивом на позов, у яких одна зі сторін стверджує наявність угоди, а інша не заперечує проти цього. Посилання в угоді на документ, що містить арбітражне застереження, є арбітражною угодою за умови, що угоду укладено в письмовій формі і це посилання є таким, що робить згадане застереження її

частиною. Якщо арбітражне рішення або арбітражна угода викладені іноземною мовою, сторона повинна подати належним чином засвідчений переклад цих документів українською або російською мовою.

8. Поряд із належним міжнародним договором до прийняття відповідного законодавчого акта України можуть застосовуватись положення Указу, зокрема:

ст.3 - щодо форми і змісту клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду, а також щодо переліку документів, які до нього додаються, - за відсутності відповідних вказівок у міжнародному договорі. Виняток становить лише положення цієї норми про те, що клопотання і додані до нього документи мають бути перекладені російською мовою. Якщо інше не передбачено міжнародним договором України, переклад клопотання й доданих до нього документів відповідно до ст.10 Конституції України має бути зроблено на її державну мову, тобто на українську;

ст.5 - щодо постановлення за наслідками розгляду клопотання ухвали про дозвіл на примусове виконання рішення або про відмову в цьому;

ст.6 - про направлення в триденний строк з дня розгляду клопотання копій ухвали стягувачеві або його представникові і боржнику;

ст.8 - про видачу на підставі рішення іноземного суду (арбітражного рішення) та ухвали про дозвіл на примусове виконання цього рішення, що набрала законної сили, виконавчого листа, який надсилається в районний (міський) суд за місцем виконання рішення;

ст.10 - про те, що рішення іноземних судів, які не підлягають примусовому виконанню, визнаються без будь-якого подальшого провадження, якщо з боку заінтересованої особи не надійшло заперечень проти цього, а також щодо порядку подачі й розгляду такого заперечення.

Наведені положення Указу (крім переліку документів, які додаються до клопотання, - його визначають міжнародні договори) застосовуються також при розгляді клопотань про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень.

Ухвала про наслідки розгляду клопотання про визнання і дозвіл на виконання рішення іноземного суду на території України може бути оскаржена в касаційному порядку на підставі ст.7 Указу.

9. Судами розглядаються питання про визнання й виконання лише тих рішень іноземних судів та арбітражів, коло яких визначено міжнародним договором, що поширюється на дані правовідносини.

Зокрема, ст.51 мінської Конвенції і двосторонніми міжнародними договорами України до цього кола включено рішення судів, у тому числі мирові угоди в цивільних і сімейних справах, інших компетентних органів, до відання яких віднесено ці справи, а

також рішення про відшкодування шкоди в кримінальних справах.

Згідно з київською Угодою до компетентного суду Договірної Сторони можуть подаватися клопотання про виконання рішень загальних, арбітражних (господарських), третейських судів, а також інших органів, до компетенції яких віднесено вирішення справ, що впливають із договірних та інших цивільно-правових відносин між господарючими суб'єктами.

У тих випадках, коли йдеться про судові рішення держави, яка у питаннях розгляду цивільних справ пов'язана з Україною тільки гаазькою Конвенцією, компетентні суди України можуть розглядати лише прохання (передані у дипломатичному порядку) в частині судових витрат.

Норми міжнародних договорів щодо кола судових рішень у цивільних (сімейних) справах, про визнання й виконання яких можуть порушуватися клопотання в компетентних судах України, свідчать про те, що в них під рішеннями розуміються владні постанови суду або арбітражу, якими визначаються певні обов'язкові для сторін права й обов'язки. Тому ними можуть бути як рішення у вузькому розумінні цього слова, так і затверджена судом мирова угода (інший акт примирення), ухвала, постанова (у тому числі про стягнення аліментів) суду (судді) і судовий наказ.

Оскільки міжнародними договорами України не встановлено відповідних обмежень, їх правила щодо дозволу на примусове виконання стосуються рішень іноземних судів у цивільних справах і в частині стягнення з боржника судових витрат, у тому числі державного мита й інших витрат у дохід держави-Договірної Сторони, суд якої постановив рішення. Враховуючи характер стягнень в останньому випадку, належить визнати правильною практику тих судів, які питання про дозвіл виконання рішень у цій частині вирішують за клопотанням іноземного суду, який постановив таке рішення.

10. Під визначеним міжнародними договорами України судовим порядком розгляду клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів (арбітражів) розуміється порядок провадження в цивільних справах, встановлений ЦПК (1501-06, 1502-06, 1503-06, 1504-06). Тому при розгляді зазначених клопотань повинні застосовуватися відповідні інститути ЦПК, які згідно із засадами цивільного судочинства забезпечили б права стягувача та боржника, об'єктивне, правильне і своєчасне вирішення питання.

Йдеться, зокрема, про застосування норм ЦПК про порушення цивільної справи (ст.5) (1501-06), про розгляд її по першій інстанції одноособово суддею у відкритому судовому засіданні, проведення судочинства державною мовою України (статті 7, 9, 10, 16), про судові доручення (ст. 33), засади змагальності (статті

15, 30), права й обов'язки осіб, які беруть участь у справі (ст.99), про судові повідомлення (статті 90, 93), прийняття заяв (ст.136 (1502-06) у відповідних межах), про ознайомлення боржника з клопотанням у порядку підготовки справи, його попереднє опитування, роз'яснення йому процесуальних прав і обов'язків, проведення необхідних уточнень, запитів, призначення справи (статті 143, 147), про судовий розгляд (гл.20 з урахуванням особливостей вимог і без судових дебатів), про протоколи (гл.21), про закриття провадження при письмовій відмові заявника від клопотання (ст.227 у зазначеній частині), про ухвали суду першої інстанції (гл.28), про провадження справ у касаційній та наглядачній інстанціях (розд. IV у відповідній частині (1503-06), інших відповідних норм. При застосуванні правил ЦПК щодо можливості за певних умов відстрочити чи розстрочити виконання рішення (ст.33 Закону "Про виконавче провадження") необхідно враховувати положення Конвенції Організації Об'єднаних Націй 1980 р. (995_003) про договори міжнародної купівлі-продажу товарів у випадках, коли про це порушувалось клопотання комерційним підприємством держави-учасниці зазначеної Конвенції. Згідно з цією Конвенцією ніяка відстрочка не може бути надана судом або арбітражем продавцю чи покупцю, якщо той вдається до якогось засобу правового захисту від порушення договору (п.3 ст.45, п.3 ст.61).

11. Міжнародні договори України про правову допомогу не виключають для суду, що має розглядати клопотання, можливості уточнити дані, необхідні для вирішення останнього. Більше того, міжнародні договори України з республіками Грузія, Молдова, Польща, Естонською, Латвійською республіками передбачають, що в тому разі, коли при дачі дозволу на виконання рішення у суду виникне сумнів у чомусь, він може зажадати пояснень від особи, яка порушує клопотання, а також опитати боржника по суті останнього і за наявності необхідності запитати роз'яснення суду, який постановив рішення. В такому порядку суд може, наприклад, уточнити місце проживання боржника, з'ясувати, чи дійсно він викликався в судові засідання при розгляді справи по суті, як це зазначено у приєднаній до клопотання довідці, чи набрало рішення законної сили, чи виконувалось воно раніше, з якого часу має провадитися стягнення за ним, чи відбулося після постановлення рішення правонаступництво у зв'язку з реорганізацією юридичної особи або смертю фізичної особи, які були стороною у справі.

Якщо за міжнародним договором клопотання передаються тільки через центральні органи Договірних Сторін і він не передбачає можливості з'ясування питань, щодо яких виник сумнів, безпосередньо через суд, що постановив рішення, необхідні

уточнення здійснюються через органи, визначені цим договором (через Міністерство юстиції або Верховний Суд України).

У тому ж разі, коли недоліки клопотання не можуть бути усунені шляхом уточнення, суд на підставі п.1 ст.136 ЦПК ухвалою відмовляє в його прийнятті і повертає заявникові, оскільки не оформлене належним чином клопотання не підлягає судовому розгляду.

Якщо до суду, якому подано клопотання, надійдуть відомості про те, що фактичним місцем проживання (перебування) боржника є територія, на яку поширюється юрисдикція іншого компетентного суду України, він пересилає клопотання за належністю. Коли за даними адресного обліку, органів ОВІР тощо боржник не проживає на території України (вибув із неї) і не має там майна, суд закриває провадження у справі на підставі п.1 ст.227 ЦПК, оскільки за цих умов клопотання не може бути предметом розгляду компетентного суду України.

12. Клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів (арбітражів) суд розглядає у визначених ними межах і не може входити в обговорення правильності цих рішень по суті, вносити до останніх будь-які зміни.

Відповідно до міжнародних договорів України суд відмовляє у задоволенні клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду у випадках, коли:

згідно із законодавством Договірної Сторони, на території якої постановлено рішення, воно не набрало законної сили, за винятком випадків, коли рішення підлягає виконанню до набрання законної сили;

відповідач не брав участі у процесі внаслідок того, що йому або його уповноваженому не було своєчасно і належним чином вручено виклик у суд;

у справі між тими самими сторонами, про той же предмет і з тих самих підстав на території Договірної Сторони, де має бути визнано й виконано рішення, вже було постановлено рішення, що набрало законної сили, або установою цієї Договірної Сторони раніше було порушено провадження, або ж є визнане рішення суду третьої держави;

згідно з положеннями даного міжнародного договору, а в не передбачених ним випадках - згідно із законодавством Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнано й виконано, справа належить до виключної компетенції її установи, спір вирішено не компетентним судом;

відсутній документ, що підтверджує угоду сторін у справі про договірну підсудність;

закінчився строк давності примусового виконання, передбачений законодавством Договірної Сторони, суд якої виконує доручення.

У зазначених випадках згідно з київською Угодою суд відмовляє у визнанні та виконанні й арбітражного рішення.

Договір із Монголією крім цього передбачає, що у визнанні й виконанні рішення суду може бути відмовлено, якщо те або інше може заподіяти шкоду суверенітету, безпеці чи публічному порядку Договірної Сторони, до якої звернено клопотання. Під публічним порядком у цьому та інших випадках, коли незаподіяння йому шкоди обумовлює можливість визнання й виконання рішення, належить розуміти правопорядок держави, визначальні принципи і засади, які становлять основу існуючого в ній ладу (стосуються її незалежності, цілісності, самостійності й недоторканності, основних конституційних прав, свобод, гарантій тощо).

Відповідно до ст.5 нью-йоркської Конвенції (995_070) і ст.36 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12) у визнанні й виконанні арбітражного рішення може бути відмовлено на прохання тієї сторони, проти якої воно спрямоване, тільки якщо ця сторона надасть компетентній владі за місцем, де запитується визнання й виконання, докази того, що:

сторони в арбітражній угоді були за застосованим до них законом якоюсь мірою недієздатними або ця угода недійсна за законом, якому сторони підпорядкували цю угоду, а за відсутності в арбітражній угоді вказівки про нього - за законом держави, де рішення було постановлено;

сторона, проти якої постановлено рішення, не була належним чином повідомлена про призначення арбітра або про арбітражний розгляд чи з інших причин не могла подати свої пояснення;

дане рішення постановлене щодо спору, не передбаченого арбітражною угодою або такого, що не підпадає під умови останньої чи арбітражного застереження в договорі сторін, або містить постанови з питань, що виходять за межі арбітражної угоди чи арбітражного застереження (однак та частина арбітражного рішення, яка містить постанови з питань, що охоплюються арбітражною угодою чи арбітражним застереженням, може бути визнана й виконана, якщо ці постанови можуть бути відокремлені від постанов з питань, які не охоплюються такими угодою або застереженням);

склад арбітражного органу або арбітражний процес не відповідали угоді сторін чи, за відсутності такої, - закону тієї держави, де мав місце арбітраж;

рішення ще не стало обов'язковим для сторін, або було скасовано, або його виконання було зупинено компетентною владою держави, в якій воно було постановлене чи закон якої було застосовано.

Оскільки Україна є учасницею як нью-йоркської Конвенції, так і Європейської конвенції, при вирішенні клопотань про визнання й

виконання рішень про зовнішньоторговельний арбітраж необхідно враховувати положення ст. IX Європейської конвенції (995_069) щодо оголошення арбітражного рішення недійсним, зокрема п. 2, який передбачає, що у відносинах між державами-учасницями цієї Конвенції, які одночасно є учасницями нью-йоркської Конвенції, п. 1 зазначеної статті обмежує застосування статей V, I "e" нью-йоркської Конвенції передбаченими в ньому випадками.

У визнанні й виконанні арбітражного рішення може бути також відмовлено, якщо компетентна влада (в Україні - компетентний суд) держави, в якій вони запитуються, визнає, що:

об'єкт спору не може бути предметом арбітражного розгляду за законом цієї держави;

визнання й виконання цього рішення суперечать її публічному порядку.

Пред'явлення для примусового виконання рішення іноземного суду чи арбітражу після закінчення трирічного строку з дня набрання ними законної сили є підставою згідно зі ст. 84 Закону "Про виконавче провадження" (606-14) для відмови у дозволі на виконання незалежно від того, чи такі наслідки прямо передбачені міжнародним договором, чи він містить загальне посилання на те, що порядок виконання рішень регулюється законодавством Договірної Сторони, на території якої повинно бути здійснено виконання. Пропуск цього строку у справах про періодичні платежі має своїм наслідком стягнення їх у межах трьох років до звернення з клопотанням, а не відмову в задоволенні останнього.

За наявності даних про сплату боргу після постановлення рішення іноземного суду (арбітражу) суд може вирішити клопотання з урахуванням сплаченого. Якщо борг сплачено повністю, а стягувач не відмовляється від клопотання, воно залишається без задоволення.

Встановивши, що аналогічне клопотання вже вирішувалось компетентним судом України, суд відмовляє з цих підстав у його задоволенні, крім випадків, коли раніше така відмова вже мала місце або провадження в справі було закрито внаслідок відсутності необхідних умов, які у зв'язку з наступними змінами стали відповідати вимогам міжнародних договорів (рішення набрало законної сили, місцем проживання чи перебування боржника стала Україна тощо).

13. Виходячи з положень міжнародних договорів (наприклад, ст. 9 київської Угоди (997_076), ст. V нью-йоркської Конвенції (995_070), ст. 36 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12) про те, що відмова у визнанні й виконанні рішення іноземного суду чи арбітражу провадиться на прохання тієї сторони, проти якої це рішення спрямовано, не можна виключати можливість звернення останньої за наявності для цього підстав із таким

проханням до компетентного суду в тому разі, коли сторона, на користь якої постановлено дане рішення, не порушує клопотання про його визнання й виконання, але поряд із цим використовує його на шкоду інтересам боржника.

14. При вирішенні питання, чи компетентним судом постановлено рішення, про визнання і примусове виконання якого порушено клопотання, а також при визначенні своєї компетенції щодо розгляду справи, одна зі сторін якої проживає (перебуває) на території України, а друга - на території іншої держави, що є Договірною Стороною, суди мають виходити як із загальних положень відповідного міжнародного договору, так і з його положень, а якщо їх немає - із положень законодавства Договірної Сторони, якими встановлено виключну компетенцію судів останньої на розгляд певних категорій справ.

Зокрема, згідно з мінською Конвенцією (997_009) справи про право власності та інші майнові права на нерухоме майно належать до виключної підсудності судів Договірної Сторони, на території якої знаходиться майно; справи про позбавлення батьківства, стягнення аліментів на неповнолітніх дітей, визначення місця проживання останніх, інші справи, що виникають із правовідносин між батьками й дітьми, підсудні судам держави, на території якої постійно проживають діти; справи про встановлення й оспорення батьківства або материнства підсудні судам держави, на території якої проживає відповідач; у справах про відшкодування шкоди, крім тих, що виникають із договорів та інших правомірних дій, компетентним є суд держави-учасниці цієї Конвенції, на території якої мала місце та чи інша обставина, що стала підставою для вимог про відшкодування шкоди (потерпілий може також пред'явити позов у суд держави-учасниці Конвенції, на території якої проживає відповідач).

Згідно з київською Угодою справи про визнання недійсними повністю чи частково актів державних та інших органів, які не мають нормативного характеру, а також про відшкодування збитків, завданих господарюючим суб'єктам такими діями, або збитків, що виникли внаслідок неналежного виконання зазначеними органами своїх обов'язків щодо цих суб'єктів, розглядаються виключно судом за місцем знаходження зазначеного органу.

15. Коли документ, поданий на підтвердження виклику сторони в судове засідання, не свідчить про те, яким чином та коли їй вручено цей виклик, і вона оспорує даний факт, суд повинен з'ясувати дійсні обставини її виклику на підставі інших поданих сторонами доказів, а в необхідних випадках - запитати із суду, що постановив рішення, й оглянути документи про виклик сторони, встановлені процесуальним законодавством, за яким провадився

розгляд справи.

Згідно з нью-йоркською Конвенцією у клопотанні про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень може бути відмовлено з мотивів неповідомлення про призначення арбітра та про час розгляду справи за умови, що боржник, який звернувся з проханням про таку відмову, подав докази того, що йому належним чином не було повідомлено про призначення арбітра або про арбітражний розгляд чи він не міг подати свої пояснення з інших причин. При з'ясуванні того, чи було зазначене повідомлення здійснено належним чином, суд має виходити з відповідних процедур, які були визначені сторонами в арбітражній угоді чи в арбітражному застереженні або на застосування яких вони при цьому погодились, з Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН по праву міжнародної торгівлі, 1976 р. (995_059), на який спиралися сторони в арбітражній угоді, чи з Європейської конвенції, а також із регламенту органу, який за угодою сторін мав здійснити арбітраж.

16. Відповідно до статей 232-234 ЦПК (1502-06) і ст.5 Указу суд вирішує клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду (арбітражу) мотивованою ухвалою, яка постановляється в кімнаті, призначеній для постановлення рішень. Ухвала повинна, зокрема, містити: повне найменування суб'єкта клопотання, рішення, про визнання й виконання якого йдеться, органу, що його постановив, та держави, до якої він належить; зміст цього рішення і визначені заявником межі його виконання; зміст пояснень стягувача і боржника (якщо вони беруть участь у судовому засіданні), відомості про подані ними додаткові докази, що стосуються умов задоволення клопотання; мотиви, з яких суд дійшов висновку (мотивувальна частина ухвали); висновок суду, порядок і строк оскарження ухвали (резолютивна частина останньої).

У мотивувальній частині ухвали мають бути наведені встановлені судом обставини, які відповідно до міжнародного договору є підставою для визнання і надання дозволу на виконання рішення або для відмови в цьому (щодо правомочності суду, набрання рішенням законної сили, повідомлення належним чином і своєчасно боржника, який не брав участі у процесі, про час і місце розгляду справи, наявності або відсутності інших умов, від яких залежать наслідки вирішення клопотання), мотиви, з яких суд відхиляє доводи боржника про наявність обставин, що виключають можливість дати згоду на примусове виконання рішення на території України, а також повну назву міжнародного договору й законодавчого акту України (із посиланням на їх статті, частини, пункти тощо), якими керувався суд, постановляючи ухвалу.

Виходячи з відповідних міжнародних договорів і чинного законодавства України про валютне регулювання в резолютивній

частині ухвали викладається висновок про відмову в задоволенні клопотання, коли для його позитивного вирішення немає підстав, або про задоволення клопотання і надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду (арбітражу) на території України з викладенням змісту цього рішення та визначенням сум, що підлягають стягненню, в зазначеній у рішенні валюті у випадках, коли грошові зобов'язання виникли і мають виконуватись в іноземній валюті відповідно до вимог законодавчих та інших нормативних актів України (при платежах у такій валюті, що здійснюються на виконання зобов'язань у ній, перед нерезидентами щодо оплати продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності тощо), а в решті випадків - в українській грошовій одиниці за офіційним валютним курсом Національного Банку України.

Згідно зі ст.8 Указу виконавчий лист видається на підставі рішення іноземного суду (арбітражу) й ухвали компетентного суду України про дозвіл на примусове виконання, що набрала законної сили, без вказівки про це в ухвалі.

При відмові від клопотання суд закриває провадження у справі на підставі п.4 ст.227 ЦПК.

Оскільки за ухвалою про задоволення клопотання виконується рішення іноземного суду (арбітражу), в разі скасування в наступному цього рішення виконання припиняється згідно з п.5 ч.1 ст.37 Закону "Про виконавче провадження", при цьому провадження закривається за постановою державного виконавця, а ухвала не переглядається.

17. Згідно з міжнародними договорами України рішення, які не потребують виконання (про визнання прав, оголошення банкрутом, визнання недійсними певних актів, визнання, оспорення чи позбавлення батьківства, розірвання шлюбу, встановлення фактів, що мають юридичне значення, усиновлення, визнання громадянина безвісно відсутнім чи оголошення померлим тощо), які постановлені судом однієї з Договірних Сторін і набрали законної сили, визнаються на територіях інших Договірних Сторін без спеціального провадження за умови, що установою юстиції запитуваної Договірної Сторони раніше в цій справі не було постановлено рішення, яке набрало законної сили, або якщо згідно з даним договором, а в не передбачених ним випадках - згідно із законодавством Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнано, справа не належить до виключної компетенції її установ юстиції.

Якщо згідно з міжнародним договором така справа порушується за клопотанням особи, на захист прав якої спрямовано рішення, провадження розпочинається лише за його наявності. В протилежному випадку слід застосовувати правила ст. 10 Указу, суть яких полягає в тому, що компетентний суд вирішує питання про визнання рішення

іноземного суду, яке не потребує виконання, лише за наявності заперечення проти нього з боку заінтересованої особи (інші такі рішення вважаються визнаними без судового розгляду чи будь-яких спеціальних процедур). Це заперечення може бути подано й задоволено тільки з підстав, установлених для відмови у визнанні рішення, і не може стосуватися суті останнього. Воно подається у компетентний суд за місцем проживання (перебування) заінтересованої особи і розглядається та вирішується судом у такому ж порядку, що й клопотання про визнання і примусове виконання рішення іноземного суду.

З урахуванням особливостей даного питання має постановлятися й ухвала суду за наслідками розгляду заперечення. В її резолютивній частині суд постановляє про відмову у визнанні рішення, а за відсутності підстав для цього визнає заперечення безпідставним. У кожному разі в резолютивній частині ухвали має бути зазначено, про рішення якого саме суду і держави йшлося, в якій справі воно постановлено, і викладено його зміст.

Оскільки обласні та відповідні їм суди вирішують клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду (арбітражу), а також заперечення проти його визнання від імені України за її зобов'язаннями як Договірної Сторони, на їх ухвали поширюються правила ч.5 ст.124 Конституції України (254к/96-ВР) про те, що судові рішення ухвалюються судами іменем України.

18. Положення Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12) щодо скасування рішень такого арбітражу застосовуються, якщо місцем його проведення є Україна. Затвердження цим Законом Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України і Положення про Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України не означає, що міжнародний арбітраж в Україні може здійснюватися тільки цими органами. Поряд із ними це можуть здійснювати також спеціально створений для розгляду окремої справи арбітраж або постійно діюча поза системою судів загальної юрисдикції арбітражна установа, яким за угодою сторін передано вирішення: спорів із договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторгових та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін знаходиться не на території України; спорів створених на території України підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій між собою або між їх учасниками, а так само їх спорів з іншими суб'єктами права в Україні. Зокрема, відповідно до ст. 11 Закону від 2 грудня 1997 р. "Про торгово-промислові палати в Україні" (671/97-ВР) регіональні торгово-промислові палати мають право

створювати за ініціативою учасників спору третейські суди, які можуть здійснювати і міжнародний комерційний арбітраж.

У відповідних випадках щодо скасування рішень міжнародного комерційного арбітражу мають застосовуватись також положення Європейської конвенції, зокрема її статті V, IX (995_069).

19. Згідно зі ст. 5 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" з питань, що регулюються даним Законом, не повинно мати місця ніяке втручання суду загальної юрисдикції, крім випадків, коли воно передбачене цим Законом. Такими випадками, зокрема, є звернення сторони до компетентного суду:

за вирішенням її заяви про відсутність у третейського суду компетенції на розгляд спору (ст.16). Якщо третейський суд ухвалить з питань попереднього характеру постанову про те, що він має відповідну компетенцію, сторона протягом 30 днів після одержання повідомлення про таку постанову може просити компетентний суд постановити рішення з цього питання, яке не підлягає ніякому оскарженню;

із клопотанням про скасування арбітражного рішення з визначених Законом підстав (ст. 34).

Ці заяви і клопотання підсудні компетентному суду (Верховному суду Автономної Республіки Крим, обласному, Київському та Севастопольському міським) за місцем проведення арбітражу.

20. При розгляді й вирішенні зазначених заяв і клопотань суд має керуватися відповідними нормами ЦПК, Законом "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12), Положенням про Міжнародний комерційний арбітражний суд або Положенням про Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України, положеннями міжнародних договорів про міжнародний арбітраж, Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, Законом "Про торгово-промислові палати в Україні" (671/97-ВР), арбітражною угодою чи арбітражним застереженням сторін.

Якщо сторони в арбітражній угоді чи в арбітражному застереженні домовились про передачу спору в арбітраж, при розгляді заяви про відсутність у третейського суду компетенції необхідно виходити з узгодженого волевиявлення сторін. За наявності спору щодо того, хто повинен проводити арбітраж, це питання перш за все має бути предметом уточнення, узгодження і врегулювання самих сторін, адже лише вони мають повноваження визначити, який саме орган здійснюватиме арбітраж. Тільки якщо сторонами була письмово виявлена в угоді або арбітражному застереженні узгоджена воля з цього питання, суд може вважати, що арбітраж має компетенцію.

Заяви і клопотання мають розглядатися та вирішуватися в тому

ж порядку, що й клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів, про який ідеться у п. 10 даної постанови.

Згідно з положеннями ст. 3 Декрету Кабінету Міністрів України "Про державне мито" (7-93) щодо розміру ставок оплати державним митом скарг на судові рішення клопотання про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу мають оплачуватись державним митом у розмірі 50 відсотків ставки, встановленої для оплати державним митом позовної заяви, що подається до суду. Заяви про скасування постанов цього арбітражу з питань його компетенції оплаті державним митом не підлягають.

На рішення і постанови міжнародного комерційного арбітражу не поширюються правила гл.42 ЦПК (1503-06) про перегляд судових рішень, що набрали законної сили. Разом з тим для постановлених щодо них ухвал винятків із цих правил не існує.

21. Згідно зі ст.34 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" постановлене в Україні в порядку такого арбітражу рішення може бути оспорено в суді лише шляхом подання клопотання про його скасування в порядку і з підстав, передбачених цією статтею.

Клопотання може бути заявлено не пізніше трьох місяців починаючи з дня, коли сторона, що його заявляє, отримала арбітражне рішення, а в разі, коли постановлювалося ще й рішення про виправлення і роз'яснення останнього або додаткове рішення, - з дня їх постановлення. Оскільки згаданю статтею передбачено, що після закінчення зазначених строків клопотання про скасування арбітражного рішення не може бути заявлено, компетентний суд залишає подане всупереч цьому положенню клопотання без розгляду відповідно до ст.85 ЦПК (1501-06), якщо не знайде підстав для задоволення заяви сторони про продовження або поновлення строків.

Арбітражне рішення може бути скасовано, коли сторона, що заявляє клопотання, подасть докази того, що: одна зі сторін в арбітражній угоді була якоюсь мірою недієздатною і (або) ця угода є недійсною за законом, якому сторони її підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки - за законом України; або її не було належним чином повідомлено про призначення арбітра чи арбітражний розгляд, або вона не могла подати свої пояснення з інших причин; або рішення постановлено щодо не передбаченого арбітражною угодою спору чи такого, що не підпадає під її умови, або містить постанови з питань, що виходять за її межі (проте, якщо постанови з питань, які охоплюються арбітражною угодою, можуть бути відокремлені від тих, що не охоплюються такою угодою, то може бути скасована тільки та частина арбітражного рішення, яка містить постанови з питань, що не охоплюються арбітражною угодою); або

склад третейського суду чи арбітражна процедура не відповідають угоді сторін (якщо тільки остання не суперечить будь-якому положенню цього Закону, від якого сторони не можуть відступати) чи, за відсутності такої угоди, не відповідають цьому Закону. Арбітражне рішення також підлягає скасуванню, якщо компетентний суд визнає, що об'єкт спору не може бути предметом арбітражного розгляду за законодавством України або арбітражне рішення суперечить її публічному порядку.

Згідно з п.5 ст.1 Закону "Про міжнародний комерційний арбітраж" (4002-12) до арбітражних рішень, на які поширюється дія Європейської конвенції (995_069), наведені підстави скасування рішень застосовуються у межах, передбачених ст.IX цієї Конвенції.

Закон не надає компетентному суду права зупиняти виконання рішення. Останній може лише, якщо визнає це необхідним і якщо про це просить одна зі сторін, зупинити на встановлений ним строк провадження з питання скасування рішення з тим, щоб надати третейському суду можливість відновити арбітражний розгляд або вжити інших дій, які, на думку третейського суду, дадуть можливість усунути підстави для скасування арбітражного рішення.

В інших випадках суд постановляє мотивовану ухвалу про відмову у задоволенні клопотання, якщо відсутні наведені вище підстави для нього, а за їх наявності - про скасування рішення (без будь-яких інших висновків). Оскільки така ухвала за своїм змістом є актом правосуддя, вона відповідно до ч.5 ст.124 Конституції України (254к/96-ВР) постановляється іменем України.

Голова Верховного Суду України

В.Ф.Бойко

Секретар Пленуму, суддя

Верховного Суду України

М.П.Селіванов